

Towarzystwo ignacjańskie w uniwersytecie **Ignatian Accompaniment at University**

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: A reconstruction of the characteristics of academic accompaniment in the Ignatian tradition, based on selected aspects of the work and activities of Prof. Zbigniew Marek SJ.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The issue concerns the question: What characteristics of mentorship are conducive to supporting young researchers? The analysis draws on a critical reflection on the body of work and activities of Rev. Prof. Marek, as well as articles devoted to his ideas and work published posthumously.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: Based on an analysis of selected publications by the Rev. Professor and articles about his work, the potential for accompaniment in the Ignatian tradition was identified, as revealed in his publishing activity and in the process of achieving subsequent levels of academic advancement. There were distinguished characteristics of accompaniment which take place in textbooks prepared under the Rev. Professor's supervision, in scientific publications, and in the process of preparing and evaluating theses for advancement.

RESEARCH RESULTS: It has been established that the foundation of academic support at the university lies in the respect for the dignity of every human being and in providing the information on the quality of assessed work in a way that will be the witness to the disclosed truth and the values recognised.

CONCLUSIONS, RECOMMENDATIONS AND APPLICABLE VALUE OF RESEARCH: The pedagogy of accompaniment in the Ignatian tradition is not a widely known pedagogical concept. Reflection on the work of Rev. Prof. Marek presents the university as an environment of mutual support in personal and professional development. Rev. Prof. Marek's work highlights the relevance of Ignatian ideas in building an academic community. The findings of this analysis provide a basis for developing programmes to support junior academic staff on their path to academic advancement.

→ **KEYWORDS:** ACCOMPANIMENT, TRANSCENDENCE, IGNATIAN PEDAGOGY, ACADEMIC COMMUNITY, ACADEMIC ACTIVITY

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Rekonstrukcja cech towarzyszenia akademickiego w tradycji ignacjańskiej na podstawie wybranych elementów dorobku i działalności ks. prof. Zbigniewa Marka SJ.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problem dotyczy pytania: Jakie cechy towarzyszenia sprzyjają wspieraniu młodych pracowników nauki? W analizie zastosowano krytyczną refleksję nad dorobkiem i działalnością ks. prof. Marka oraz artykułów poświęconych jego myśli i działalności opublikowanych po śmierci.

PROCES WYWODU: Na podstawie analizy wybranych publikacji ks. profesora oraz artykułów o jego działalności wskazano na potencjał towarzyszenia w tradycji ignacjańskiej, ujawniający się w aktywności publikacyjnej i w procesie osiągania kolejnych stopni awansu naukowego. Wyodrębniono cechy towarzyszenia obecne w podręcznikach przygotowywanych pod kierunkiem ks. Marka, w publikacjach naukowych oraz w procesie przygotowywania i oceny prac awansowych.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Ustalono, że fundamentem towarzyszenia w uniwersytecie jest poszanowanie godności każdego człowieka oraz takie informowanie o jakości ocenianego dorobku, które będzie świadectwem odkrywanej prawdy i uznawanych wartości.

WNIOSKI, REKOMENDACJE I APLIKACYJNE ZNACZENIE WPŁYWU BADAŃ: Pedagogika towarzyszenia w tradycji ignacjańskiej nie jest powszechnie znaną koncepcją pedagogiczną. Refleksja nad dorobkiem ks. prof. Marka ukazuje uniwersytet jako środowisko wzajemnego wspierania się w rozwoju osobistym i zawodowym. Działalność ks. Profesora wskazuje na aktualność idei ignacjańskiej w tworzeniu wspólnoty akademickiej. Wyniki przeprowadzonej analizy to przesłanki do budowy programów wspierania młodszych pracowników naukowych na drodze awansu naukowego.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** TOWARZYSZENIE, TRANSCENDENCJA,
PEDAGOGIKA IGNACJAŃSKA, WSPÓLNOTA AKADEMICKA,
DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Wprowadzenie

Słowo „uniwersytet”, używane współcześnie na określenie prestiżowej uczelni obejmującej kilka wydziałów reprezentujących różne dyscypliny naukowe, wywodzi się od łacińskiego terminu *universitas magistrorum et scholarium*, oznaczającego wspólnotę nauczycieli i uczniów pielęgnujących fundamentalne wartości. Wśród zadań wynikających z etymologii i historii tej instytucji naczelne miejsce zajmuje odkrywanie prawdy, a dokładniej – służba prawdzie, czyli uczynienie z jej poznawania programu życia.

Co więcej – jak wskazał kardynał Grzegorz Ryś w wystąpieniu z okazji 80. rocznicy powstania UKEN w Krakowie – w ujęciu ewangelicznym prawda, którą jest Duch Święty, posiada wymiar świadectwa, co zakłada zgodność myślenia, odczuwania i działania, czyli jednocześnie posługiwanie się językiem głowy, serca i rąk (Ambrogetti i Rubin, 2013, s. 67–69). Świadectwo to wynika z uznania godności każdej osoby i wyraża się

w głębokim szacunku wobec innych ludzi (Pasińska-Smęder, 2025). Świadkiem jest zatem ten, kto na tyle przyłgął do prawdy, że staje się ona widoczna w jego życiu.

Świadectwo składane w uniwersytecie najwyraźniej ujawnia się w relacji mistrz–uczeń. Jej fundamentem jest odkrywana prawda, co stanowi podstawową relację akademicką (Marek i Walulik, 2019b). Jej owoce przekraczają mury budynku uniwersytetu poprzez publikacje i świadectwo uczniów – zwłaszcza wypromowanych doktorów. Na podstawie dorobku publikacyjnego i aktywności recenzyjnej pokazana zostanie specyfika towarzyszenia wychowawczego proponowanego przez ks. prof. dra hab. Zbigniewa Marka.

Towarzystwo poprzez publikacje

W systematycznie prowadzonym przez Księdza Profesora spisie publikacji, do którego zachęcał również swoich współpracowników, znajduje się 339 pozycji obejmujących lata 1976–2023. Pierwsze wpisy odnoszą się do podręczników metodycznych do *Katechizmu religii katolickiej* przygotowywanych pod redakcją ks. Jana Charytańskiego i ks. Władysława Kubika (1976–1980). Kolejne pozycje dotyczą dwóch tomów podręczników metodycznych dla katechetów prowadzących zajęcia z dziećmi cztero-, pięcio- i sześciolletnimi, również pod redakcją ks. prof. Kubika (1984a, 1984b).

Kontynuacją tej działalności – o znacznie większym zakresie zaangażowania i odpowiedzialności – było kierowanie zespołami przygotowującymi podręczniki do katechezy szkolnej po reformie oświaty z 1999 roku, wprowadzającej gimnazja do struktury szkolnej. Zespoły te pracowały pod kierunkiem ks. prof. Marka aż do 2018 roku. Podręczniki były zgodne z Podstawą programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce (Konferencja Episkopatu Polski, 2001, 2010) i umożliwiały realizację ogólnopolskiego programu nauczania religii (Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, 2010). Dla każdej klasy przygotowywano komplet materiałów: podręcznik ucznia, zeszyt ćwiczeń oraz podręcznik metodyczny. Wszystkie publikacje ukazywały się w jezuickim Wydawnictwie WAM w Krakowie. Prace nad nimi prowadzone były równolegle z aktywnością naukową Księdza Profesora oraz z publikacjami popularyzującymi wiedzę, m.in. w czasopiśmie „Posłaniec Serca Jezusowego”.

Za pierwsze publikacje naukowe ks. Zbigniewa Marka SJ można uznać *Wprowadzenia pedagogiczne* zamieszczane w podręcznikach metodycznych. Kolejne teksty zaczęły ukazywać się systematycznie od 1983 roku w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych, pracach zbiorowych, encyklopediach, słownikach, leksykonach oraz w formie książek autorskich i współautorskich (Mółka i Walulik, 2017).

Podręczniki katechetyczne

Podjęte przez ks. Marka prace nad przygotowaniem podręczników katechetycznych wynikało z jednej strony z zaangażowania duszpasterskiego (Walulik, 2025), a z drugiej

było owocem uzyskanego wykształcenia w zakresie katechetyki (Mółka, 2025). Udział w opracowywaniu podręczników do *Ramowego programu katechizacji w zakresie szkoły podstawowej* (1971/1998) pod kierunkiem ks. Charytańskiego czy ks. Kubika stanowił z pewnością „dobrą szkołę”, skoro w zespołach kierowanych przez o. Marka powstawały tak nowoczesne podręczniki, przeznaczone zarówno dla ucznia, jak i nauczyciela (Walulik i Ruciński, 2024).

O myśleniu w kategoriach towarzyszenia wychowawczego w tworzeniu podręczników świadczy sam tytuł projektu, w ramach którego powstawały: „Serie podręczników ze słowem »droga« w tytule przeznaczone na kolejne stopnie i etapy edukacji religijnej”. Było to towarzyszenie „W drodze do Wieczernika” (kl. I–III), następnie podręczniki wprowadzające na „Drogi przymierza” (kl. IV–VI) oraz ukazujące, czym jest „Droga do Emaus” (gimnazjum) i wreszcie „Drogi świadków Chrystusa”, „Drogi świadków Zmartwychwstałego” dla młodzieży ówczesnych szkół ponadgimnazjalnych. Ich idea ma swoje źródło w katechetycznej zasadzie wierności Bogu i człowiekowi, co w praktyce pedagogicznej przyjmuje postać towarzyszenia w tradycji ignacjańskiej (Marek, 2017).

Towarzyszenie poprzez proponowane w podręcznikach treści i sposoby działania charakteryzuje integralna troska o człowieka, czyli ignacjańska zasada *cura personalis* (Casalini, 2019). Świadczy o tym zapraszanie do współpracy adresatów podręczników – zarówno katechetów jak i ich uczniów – co jest widoczne w proponowaniu form komunikacji bliskiej młodzieży, tworząc nowe przestrzenie przyjaznego dialogu. Zasada *cura personalis* jest obecna zarówno w podręcznikach ucznia, jak i odpowiadających im podręcznikach metodycznych. Widać w nich troskę o godność każdej osoby niezależnie od wieku czy roli społecznej.

Proponowane rozwiązania stanowiły zaproszenie do towarzyszenia uczniom w poznawaniu prawd wiary oraz w interpretowaniu doświadczeń życiowych w świetle Biblii, nauczania Kościoła i tradycji chrześcijańskiej (Kochel, 2024). Takie podejście bywało jednak niezrozumiałe i spotykało się z oczekiwaniem „gotowych rozwiązań”. W odpowiedzi Książd Profesor odwoływał się do ignacjańskiej zasady *magis*, rozumianej jako dążenie do większej głębi, jakości i odpowiedzialności. Podkreślał, że podawanie gotowych odpowiedzi obniża poczucie wartości, osłabia samoocenę i redukuje znaczenie chrześcijaństwa w życiu współczesnych pokoleń. Myślenie i działanie w duchu *magis* ma eliminować bylejakość i pobudzać gotowość przekraczania przeciętności. Owocem życia według tej zasady jest wewnętrzna równowaga duchowa, wynikająca z odnalezienia swojego miejsca w świecie i dążenia do ostatecznego celu, jakim jest zbawienie. Zakłada to głębsze poznanie siebie, wolność wewnętrzną i zdolność podejmowania odpowiedzialnych decyzji (Żmudziński, 2008).

Publikacje naukowe

Odwoływanie się do możliwości, jakie daje integracja poznania naturalnego i nadnaturalnego, nie dotyczy wyłącznie podręczników do religii, które z natury wymagają

korzystania ze źródeł teologicznych. Wynika ono przede wszystkim z ludzkiego zapotrzebowania na wiedzę. Z jednej strony mogłoby się wydawać, że w poznawaniu treści wiary – czym zajmuje się teologia – wystarczy poznanie religijne, którego źródłem jest Boże Objawienie. Jednak wiedza o ludzkiej egzystencji w wielu obszarach pozostaje niedostępna dla poznania opartego wyłącznie na rozumie. Realia życia wielokrotnie uświadamiają człowiekowi ograniczoność poznania czysto intelektualnego. W takich sytuacjach z pomocą przychodzi poznanie religijne, które – korzystając z Objawienia – umożliwia nowe spojrzenie na pytania o początek, cel i sens życia (Marek, 2014). Po meandrach odkrywania prawdy z zastosowaniem obu sposobów poznania Ksiądz Profesor towarzyszył badaczom zarówno w dziedzinie teologii, jak i pedagogiki (Szulakiewicz, 2024; Zellma, 2024).

Za pierwszy etap towarzyszenia poprzez publikacje naukowe można uznać wspomniane wcześniej *Wprowadzenia pedagogiczne* autorstwa Zbigniewa Marka, zamieszczane w podręcznikach metodycznych dla katechetów. W okresie gdy katecheza odbywała się w parafiach, a warunki społeczno-polityczne PRL-u uniemożliwiały kształcenie katechetów zgodne z aktualną wiedzą pedagogiczną, tego typu teksty miały ogromne znaczenie dla procesów wychowania i doskonalenia kompetencji zawodowych. Kontynuacją tej idei były publikacje poświęcone dominującym nurtom wychowania religijnego i pedagogiki religijnej na Zachodzie.

Ten nowatorski kierunek działalności naukowej – na styku katechetyki (subdyscypliny teologicznej) i pedagogiki religii – wyznaczał kierunki kształcenia nauczycieli religii w Polsce oraz otwierał nowe perspektywy badawcze dla pedagogiki ogólnej (Marek i Walulik, 2019a). W praktyce przejawiało się to podejmowaniem problematyki wychowania moralnego, aksjologicznych podstaw wychowania, a następnie zagadnień związanych z duchowością i towarzyszeniem wychowawczym w tradycji ignacjańskiej. Chociaż książka pt. *Pedagogika towarzyszenia* (2017) była jedną z ostatnich opublikowanych przez Księdza Profesora, jej *leitmotiv* obecny jest we wszystkich wcześniejszych publikacjach. Ksiądz Profesor towarzyszył studentom i nauczycielom, ukazując, jak istotne dla pracy wychowawczej i badawczej pedagoga jest odwoływanie się do aksjologii, moralności i transcendencji. Podejście to ilustruje wprowadzona do nauk o wychowaniu idea potrójnego nauczyciela (Marek i Walulik, 2020).

W swoich opracowaniach Ksiądz Profesor nie tylko wskazywał na zasadność odwoływania się do transcendencji w wychowaniu (Śliwerski, 2008), lecz przede wszystkim ukazywał chrześcijaństwo jako źródło pedagogicznego myślenia i działania (Marek i Walulik, 2020, 2021). Towarzystwo w tradycji ignacjańskiej przedstawiał jako strategię pedagogiczną dostępną dla każdego – niezależnie od tego, co stanowi jego „troskę ostateczną” (Bogdalczyk, 2012). Kierunek ten doskonale streszcza tytuł jednej z jego książek: *Religia – pomoc czy zagrożenie dla edukacji?* (2014). Publikowanie tego typu analiz wymagało nie tylko ugruntowanej wiedzy interdyscyplinarnej, ale także odwagi pójścia „pod prąd” (Walulik, 2025). Ten aspekt towarzyszenia ma szczególne znaczenie dla młodych badaczy oraz dla tych, którzy nie chcą ograniczać się do dominujących paradygmatów. Jedni i drudzy potrzebują mistrza – świadka (Marek i Walulik, 2019b).

Towarzystwo Zbigniewa Marka poprzez publikacje naukowe stanowi odpowiedź na apel św. Jana Pawła II, który w encyklice „Wiara i rozum” (1999) nakłaniał do nieustannego stawiania pytań i szukania odpowiedzi poprzez poprawne korzystanie z poznania naturalnego i religijnego. Papież wyjaśniał, że:

[...] wiara uwalnia rozum, ponieważ pozwala mu dotrzeć w sposób zgodny z jego własnymi zasadami do przedmiotu poznania i wpisać go w ów najwyższy porządek rzeczy, w którym wszystko zyskuje sens (1999, nr 20).

Ksiądz Profesor akcentował, że dzięki poznaniu naturalnemu człowiek tworzy i rozwija wiedzę w wielu obszarach dostępnych rozumowi, jednak nie należy pomijać poznania nadnaturalnego, które umożliwia szersze spojrzenie na prawdę i ludzkie życie. Przyjęcie poznania nadnaturalnego oznacza zgodę na to, że refleksja nad rzeczywistością dostępną jedynie intelektowi i zmysłom nie wyczerpuje możliwości poznawczych człowieka. Korzystanie zarówno z wiedzy empirycznej, jak i religijnej poszerza rozumienie człowieczeństwa oraz uczy odpowiedzialności. Dzięki temu religia może stanowić istotny czynnik synergizujący codzienność w wielu obszarach życia (Walulik, 2011, 2023).

Towarzystwo na drodze awansu naukowego

Uniwersytet – przynajmniej z założenia – jest wspólnotą ludzi, którzy chcą odkrywać prawdę. Budowanie tej wspólnoty dokonuje się przy spełnieniu określonych warunków, którymi w pierwszej kolejności są autonomia i wolność badań naukowych. Taką przestrzeń tworzył Ksiądz Profesor Zbigniew Marek dla swoich doktorantów i wszystkich, którzy na różnym etapie życia poszukiwali możliwości realizacji swoich celów naukowych (Grudziński, 2024).

Budowanie środowiska pracy naukowej opartego na wolności i autonomii jest możliwe tylko wtedy, gdy mistrz sam jest człowiekiem wolnym w myśleniu i działaniu, a jednocześnie otwartym na dialog i współdziałanie. Ksiądz Profesor nie kierował się układami ani „dyplomacją”. Jego wolność i autonomia wyrastały z prawdy, którą poznawał i której służył. Wartości te stanowiły fundament towarzystwa, jakie proponował osobom starającym się o awans naukowy. Systematycznie zapraszał kolejne osoby do wspólnej drogi poszukiwania prawdy. Droga ta nie była ani łatwa ani wygodna – często zaskakująca i wymagająca. Jednak ci, którzy ją podejmowali, dostrzegali, że Ksiądz Profesor każdemu z osobna tworzył przestrzeń dialogu, samodzielności i odpowiedzialności (Mółka i Mółka, 2025).

Doktoraty

Doświadczenie pokazuje, że szczególnie oczekiwane i potrzebne jest towarzystwo w procesie przygotowywania rozprawy doktorskiej. W latach 2000–2023 Ksiądz Profesor

wypromował 11 doktorów, w tym trzech teologów i ośmiu pedagogów. O szerokim zakresie jego zainteresowań badawczych świadczy różnorodność problematyki podejmowanej przez doktorantów. W obszarze nauk teologicznych analizowano m.in.: chrześcijański model wychowania młodzieży proponowany przez Akcję Katolicką w okresie międzywojennym (Krzysztof Sosna); nauczanie św. Jana Pawła II o cierpieniu i umiarkowaniu w aspekcie katechetycznym (Józef Tarnawa); poczucie obecności i działania Ducha Świętego w Kościele (Grzegorz Polok). Z kolei w obszarze pedagogiki podejmowano zagadnienia dotyczące: recepcji wartości przez młodzież (Anna Błasiak); wychowania religijnego w edukacji zintegrowanej (Magdalena Madej-Babula); działalności dydaktyczno-wychowawczej szkół katolickich (Andrzej Grudziński); kształtowania emocjonalnych i społecznych kompetencji młodzieży (Marzena Chrost); praktyki korekcyjnej i readaptacji społecznej skazanych (Miłosz Mółka); tradycji chrześcijańskich w rodzinie wielopokoleniowej (Danuta Kądziołka); doradztwa zawodowego w polskiej szkole (Monika Trybulska) i wreszcie doświadczenia kobiet związane z muzykoterapią (Agnieszka Łuciuk-Wojczuk). Specyfikę towarzyszenia oferowanego doktorantom oddają słowa podziękowań zamieszczane w ich dysertacjach. Kądziołka dziękuje za cenne rady, wskazówki i pomoc na każdym etapie pisania pracy; Trybulska podkreśla życzliwość, dobre słowo i towarzyszenie w procesie twórczym; Łuciuk-Wojczuk akcentuje „niestrudzone towarzyszenie w drodze naukowej oraz świadectwo mistrzowskiego prowadzenia w procesach twórczych”. Choć Ksiądz Profesor niechętnie zgadzał się na zamieszczanie dedykacji, twierdząc, że „na to przyjdzie czas w książkach”, to właśnie te świadectwa wyraźnie ukazują, czym jest towarzyszenie w tradycji ignacjańskiej. Niektóre z nich zostały już opublikowane, a inne są w przygotowaniu.

W procesie powstawania dysertacji doktorskiej, obok relacji mistrz–uczeń, ważną rolę odgrywa wspólnota seminaryjna. Ksiądz Profesor doskonale rozumiał jej znaczenie i z własnej inicjatywy organizował debaty nad podejmowaną przez doktorantów problematyką. Motywował do prezentowania kolejnych części pracy, brania odpowiedzialności za słowo pisane oraz uczył, czym jest konstruktywna krytyka i jak budować twórczą atmosferę sprzyjającą ciężkiej i systematycznej pracy (Czerniawska, 2007).

Recenzje

Towarzystwo na drodze awansu naukowego w przypadku Księdza Profesora zachodzi również poprzez przygotowywanie recenzji rozpraw doktorskich, dorobku osób ubiegających się o habilitację oraz tytuł profesora. W analogicznym do przywołanego wcześniej spisu dorobku publikacyjnego widnieją 103 rekordy odnoszące się do recenzji. Osoby przygotowujące recenzje naukowe zdają sobie sprawę z tego, że jej treść i sposób przedstawienia oceny to nie tylko rzetelne i uczciwe odniesienie się do przedstawionego dorobku (to oczywiste i bezdyskusyjne), ale także zwierciadło człowieczeństwa recenzenta.

Nawet pobieżna lektura recenzji przygotowanych przez Księdza Profesora Zbigniewa Marka pozwala odnaleźć w ich treści cechy towarzyszenia w tradycji ignacjańskiej.

Ujawnia się w nich poczucie własnej godności (Mółka i Walulik, 2017), adekwatna samoocena (Coggins, 1980), ale przede wszystkim szacunek wobec osoby, której owoce pracy naukowej podlegają ocenie. Jest to szczególnie widoczne w sytuacji, gdy pewne aspekty jawią się jako nieoczywiste. Warto przytoczyć fragment jednej z recenzji: „Chciałbym zasugerować Doktorantce, przygotowując rozprawę do druku, na co praca z całą pewnością zasługuje, zwrócenie uwagi na pełnioną przez katechezę funkcję wtajemniczenia. Przy lekturze rozprawy odnosi się wrażenie, że została ona jakby pominięta czy przynajmniej pomniejszona na rzecz prowadzonych podczas katechezy procesów nauczania i wychowania”.

Przywołane słowa uświadamiają, że zgodnie z ideą towarzyszenia ocena stanowi ostatni etap tego procesu, a do uzyskania adekwatnej oceny konieczne jest uczynienie doświadczenia źródłem wiedzy oraz podjęcie refleksji nad nim i działanie zgodnie z odkrytą prawdą. Wymaga to uwzględnienia kontekstów życiowych wszystkich podmiotów tego procesu – mistrza, nauczyciela, ucznia. Podejście to nie ma cech subiektywizmu w odniesieniu do oceny merytorycznej – wręcz przeciwnie – wskazuje na uwzględnienie możliwie szerokich aspektów poznania naturalnego i ponadnaturalnego w rozumieniu rzeczywistości.

Towarzyszenie Księdza Profesora realizowane poprzez treści jego publikacji dydaktycznych i naukowych oraz wspomaganie na drodze awansu naukowego uświadamia, że jest to całościowy proces formowania stylu życia (Krysztofik i Walulik, 2016), że ma ono dobrowolny charakter i nie można jego jakości mierzyć kryteriami opłacalności i nagrody (Nussbaum, 2008).

Proponowane i z powodzeniem realizowane przez Księdza Profesora Zbigniewa Marka towarzyszenie akademickie posiada charakter personalistyczny. Ksiądz Profesor towarzyszył swoim współpracownikom i uczniom przez wspomaganie w interpretacji doświadczeń i życiowych kontekstów, motywując do działania i adekwatnej oceny (Marek, 2017), a czytelnikom publikacji dostarczał bogatego materiału do przekształcania życiowych doświadczeń w doświadczenia edukacyjne. Sam w ten sposób się nieustannie się uczył, stając się dla wielu osób świadkiem i (nie tylko naukowym) autorytetem (Mółka i Mółka, 2025).

Podsumowanie

Towarzyszenie w uniwersytecie w ujęciu Księdza Profesora Zbigniewa Marka wyraża się w przekonaniu, że praca naukowa stanowi swego rodzaju przygotowanie na nowość każdej życiowej sytuacji. Był mistrzem w reagowaniu na pojawiające się wszelkiego rodzaju zmiany administracyjne, prawne, społeczne czy egzystencjalne. Przyjmował je jako szansę rozwojową w wymiarze osobistym, zawodowym i społecznym.

Serie podręczników do nauczania religii ze słowem „droga” w tytule powstały jako odpowiedź na nową sytuację oświatową. Konceptyjnie zbudowane są na fundamencie zasady wierności Bogu i człowiekowi, którą w tradycji ignacjańskiej wyraża podejście *cura*

personalis oraz *magis*. Uzmysławia to, że współczesny człowiek w odkrywaniu prawdy potrzebuje z jednej strony trwałych punktów odniesienia, a z drugiej atrakcyjnych sposobów poznawania rzeczywistości. Realizowane poprzez podręczniki do nauczania religii w szkole towarzystwo wychowawcze stanowiło nie tylko wyraz odpowiedzialności za wychowanie młodego pokolenia, lecz także kształtowało poczucie wspólnoty akademickiej. W projekcie uczestniczyli zarówno nauczyciele akademicki niemal wszystkich wydziałów teologicznych w Polsce oraz ich absolwenci, jak i badacze reprezentujący dyscypliny nauk społecznych.

Lekturę przygotowywanych przez Księdza Profesora publikacji można potraktować jako towarzystwo w refleksji nad miejscem chrześcijaństwa i wynikających z niego wartości w pedagogicznym myśleniu i działaniu. Jest w nich wyraźne obecne odniesienie do człowieka rozumianego jako osoba – podmiot, a nie przedmiot wychowania – i trójosobowego Boga chrześcijan jako ostatecznego kryterium znaczeń zgodnie z wypracowanym przez jezuitów modelem zawierającym pięć elementów: kontekst, doświadczenie, refleksję, działanie i ocenę. Tym samym towarzystwo staje się jednocześnie procesem i narzędziem odkrywania podmiotowości i sprawczości, prawdy o sobie, świecie i Bogu, a przez to regulatorem życia we wspólnocie akademickiej. Fundamentalnym kryterium oceny jakości towarzystwa w uniwersytecie jest poszanowanie godności każdej osoby oraz stosunek do najwyższych wartości.

BIBLIOGRAFIA

- Ambrogetti, F. i Rubin, S. (2013). *Jezuita papież Franciszek. Wywiad rzeka z Jorge Bergoglio* (A. Fijałkowska-Żydok, tłum.). Dom Wydawniczy Rafael.
- Bogdalczyk, M. (2012). Wiara jako troska ostateczna. W nawiązaniu do myśli Paula Tillicha. *Logos i Ethos*, 2(33), 83–108.
- Casalini, C. (2019). Włodzimierz Ledóchowski's call for cura personalis: Humanist roots and Jesuit distinctiveness in education. *Studia Paedagogica Ignatiana*, 22(4), 123–134.
- Charytański, J. i Kubik, W. (red.). (1977–1980). *Podręcznik metodyczny do Katechizmu religii katolickiej*. Cz. I–IV. Akademia Teologii Katolickiej.
- Coggins, C.C. (1980). Individual growth through community problem solving. W: R.O. Boyd i J.W. Apps (red.), *Refining the discipline of adult education* (s. 156–171). Jossey-Bass.
- Czerniawska, O. (2007). *Drogi i bezdroża andragogiki i gerontologii*. Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.
- Grudziński, A. (2024). Ks. Zbigniew Marek SJ (1947–2024) – pedagog religii i nauczyciel akademicki. *Biografistyka Pedagogiczna*, 9(3), 13–31.
- Jan Paweł II. (1999). *Fides et ratio. Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów Kościoła katolickiego o relacjach między wiarą a rozumem*. Libreria Editrice Vaticana.
- Kochel, J. (2024). Katecheza biblijna ks. Zbigniewa Marka SJ (1947–2024). *Studia Katechetyczne*, 20, 15–28.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. (2010). *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Wydawnictwo WAM.
- Konferencja Episkopatu Polski. (2001). *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Wydawnictwo WAM.

- Konferencja Episkopatu Polski. (2010). *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Wydawnictwo WAM.
- Kubik, W. (red.). (1984a). *Jezus Chrystus z nami. Tom I. Spotkanie z Jezusem we wspólnocie Kościoła*. Akademia Teologii Katolickiej.
- Kubik, W. (red.). (1984b). *Jezus Chrystus z nami. Tom II. Spotkanie z Jezusem w Eucharystycznej wspólnocie*. Akademia Teologii Katolickiej.
- Krysztufik, J. i Walulik, A. (2016). *Między ignorancją a eksperckością. Edukacja religijna w kształtowaniu codzienności dorosłych*. Edycja Świętego Pawła.
- Marek, Z. (2014). *Religia – pomoc czy zagrożenie dla edukacji?* Wydawnictwo WAM.
- Marek, Z. (2017). *Pedagogika towarzyszenia. Perspektywa tradycji ignacjańskiej*. Akademia Ignatianum w Krakowie.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2019). Christianity as an inspiration for the pedagogical sciences. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika*, 37(1), 27–49.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2019a). Ewangelia inspiracją dla nauk o wychowaniu. *Horyzonty Wychowania*, 18(45), 95–108.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2019b). Towarzystwo w tradycji ignacjańskiej budowaniem relacji mistrz–uczeń. W: L. Pawełski i M. Rembierz (red.), *Wychować (w sobie) mistrza* (s. 101–113). Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2020). *Pedagogika Dobrej Nowiny*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2021). What morality and religion have in common with health? Pedagogy of religion in the formation of moral competence. *Journal of Religion and Health*, 60(5), 3505–3521. <https://doi.org/10.1007/s10943-021-01279-6>
- Mółka, J. i Mółka, M. (2025). Profesor Zbigniew Marek SJ (1947–2024) – autorytet pedagogicznego towarzyszenia. W: I. Jazukiewicz (red.), *Sprawności moralne w wychowaniu: mistrzowie, autorytety, wzory* (s. 61–82). Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Mółka, J. i Walulik, A. (red.). (2017). *Septuaginta pedagogiczno-katechetyczna*. Akademia Ignatianum w Krakowie.
- Mółka, M. (2025). Marek Zbigniew Jan. W: J. Kamińska (red.), *Słownik biograficzny pedagogów polskich* (s. 438–439). Wydawnictwo PAU.
- Nussbaum, M.C. (2008). Kształcenie dla zysku, kształcenie dla wolności. W: B.D. Gołębiak (red.), *Pytanie o szkołę wyższą* (s. 65–89). Wydawnictwo DSW.
- Pasławska-Smęder, A. (2025). Biografia Marii Grzegorzewskiej inspiracją dla kształtowania duchowości i twórczego życia. *Paedagogia Christiana*, 55(1), 103–122. <https://doi.org/10.12775/PCh.2025.006>
- Szulakiewicz, W. (2024). Ksiądz Zbigniew Jan Marek SJ (1947–2024) – pedagog religii. *Paedagogia Christiana*, 53(1), 9–25. <https://doi.org/10.12775/PCh.2024.001>
- Śliwowski, B. (2008). Pedagogika bez transcendencji. W: W. Pasierbek (red.), *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu* (s. 79–108). Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum i Wydawnictwo WAM.
- Walulik, A. (2011). *Moderacyjne i synergiczne kształtowanie dorosłości. Propozycja typologii modeli znaczeń formacji religijnej dorosłych*. Wydawnictwo WAM.
- Walulik, A. (2023). Synergiczny charakter pedagogiki inspirowanej Ewangelią. *Studia Paedagogica Ignatiana*, 26(4), 9–23. <https://doi.org/10.12775/SPI.2023.4.002>
- Walulik, A. (2025). „Nikt z nas nie żyje dla siebie, nikt nie umiera dla siebie” (Rz 14,7). Wychowanie i duchowość w biografii Zbigniewa Marka SJ. *Paedagogia Christiana*, 55, 11–31. <https://doi.org/10.12775/PCh.2025.002>
- Walulik, A. i Ruciński, M. (2024). Nowoczesny podręcznik do nauczania religii w ujęciu ks. Zbigniewa Marka. *Studia Katechetyczne*, 20, 45–56. <https://doi.org/10.21697/sk.2024.20.3>

- Zellma, A. (2024). Pedagogika religii w ujęciu ks. prof. Zbigniewa Marka SJ. *Studia Katechetyczne*, 20, 29–43.
- Żmudziński, W. (2008). Sukces po ignacjańsku. Cztery filary jezuickiego sukcesu według Chrisa Lowneya. W: W. Pasierbek (red.), *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu* (s. 265–271). Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum i Wydawnictwo WAM.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Source of funding

Lack of funding sources.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).
